

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

נח

(חלק טו — שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות

שבוע פרשת נח, כז תשרי — ג' מרחשון, ה'תשפ"ב (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2021

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

נח

אלקים כן עשה⁵, ומובן, שציווי זה ודאי מילא נח בשלימות בכל הפרטים.

גם אין לומר, שמאחר שכבר הודיע הקב"ה⁶ שיאריך אפו ק"כ שנה אולי יעשו אנשי דור המבול תשובה⁷, לא הוצרך נח להזדרז בבניית התיבה, ובינתיים עסק בפעולות לעורר את בני דורו לתשובה [ובפרט שאילו שבו בתשובה לא הי' בא המבול⁸ והתיבה לא היתה נצרכת כלל] –

שכן: (א) כיון שבציווי „עשה לך גו"¹ לא נאמר כל זמן ומועד להשלמת התיבה, מובן, שהי' עליו לעשות זאת בהקדם האפשרי; ומאחר שנח קיים ציווי זה בשלימות (כנ"ל) אין מסתבר שדחה את קיום הציווי „עשה לך גו"² (אפילו על מנת לעורר עי"ז את בני דורו לתשובה).

(ב) בזה יבואר רק הטעם שהי' נח יכול לדחות את בניית התיבה עד קרוב לסוף הק"כ שנה (ובינתיים להקדיש עצמו לעורר את אנשי דורו לתשובה) – אבל עדיין אינו מובן: מפני מה הוצרך נח להתעסק בבנין התיבה בכל משך הזמן של ק"כ שנה?³

(5) שם ו, כב.

(6) בראשית ו, ג.

(7) ת"א ות"י ופרש"י שם.

(8) וראה פרש"י פרשתנו ז, יב.

(9) להעיר שבתנחומא שם, מדובר רק על (אריכות) הזמן שהי' עוסק בנטיעות הארזים

א. בנוגע למשך זמן בנין התיבה ע"י נח, איתא במדרש¹, „מאה ועשרים שנה הי' משתדל בה", וכך מביא רש"י² בפירושו על התורה³.

וצריך להבין: על מה ולמה נשתהה נח משך זמן רב כל כך בבנין התיבה, ולא קיים את ציווי ה' „עשה לך תיבת עצי גופר וגו"⁴ בזריזות [ובפרט שהדבר הי' למען (הצלתו ו)קיום כל העולם כולו]?⁵

ורש"י אינו מיישב שאלה זו, אף לא ברמז!

ואין לומר, שבפרט זה לא היתה הנהגת נח כדבעי – שהרי הכתוב מעיד עליו „איש צדיק תמים הי'". ואפילו לדעה⁴ שזהו רק „בדורותיו" – הרי בנוגע לבנין התיבה מסיים הכתוב ומדגיש „ויעש נח ככל אשר צוה אותו

(1) לקח טוב פרשתנו בתחלתו (ד"ה תמים הי'

כו'). וראה הערה 3.

(2) פרשתנו ו, יד.

(3) בתנחומא פרשתנו (ה בסופו) „א"ר הונא בשם רבי יוסי ק"כ שנה הי' מתרה הקב"ה בדור המבול שמא יעשו תשובה כיון שלא עשו תשובה א"ל עשה לך תיבת עצי גופר עמד נח ועשה תשובה ונטע ארזים כו' ואומר להן כך והי' מתרה בהן". ומפשטות הלשון משמע, שהק"כ שנה הוא זמן וענין בפ"ע ואינו שייך לבנין התיבה והתראתו של נח (ולהעיר מסדה"ד אף תכב). אבל ראה עץ יוסף לתנחומא שם, שמפרש שהמשך „כיון שלא עשו תשובה א"ל עשה לך כו'" הוא פירוש למ"ש לפנ"ז (ש"הי' מתרה הקב"ה כו'). וראה לקמן הערה 9.

(4) סנהדרין קת, א. תנחומא פרשתנו ה. הובא בפרש"י ר"פ.

לדוכתא: מדוע הוצרך נח להשתהות בקיום הצייווי „עשה לך גו” משך ק”כ שנה (היפך הזריוות בתכלית), בעת שהי יכול לקיים את ציווי ה’ ולבנות תיבה בזריוות גדולה, וע”י התיבה הבנוי לעורר אצל דור המבול את התמי „מה זאת לך”?

ובהכרח לומר, שענין „עשה לך תיבת גו” גופא דורש שקיומו ימשך ק”כ שנה; וכך גם משמע מן הלשון „ולמה הטריחו בבנין זה כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה ק”כ שנה ושואלין אותו וכו’”, היינו שמלכתחילה הטריחו הקב”ה בבנין המוכרח להמשך ק”כ שנה¹² כדי שאנשי דורו יראו, ישאלו ויתעוררו בתשובה – ולא שהוא האריך בבני עד ק”כ שנה בשביל זה („שיראוהו . . ושואלין כו’”).

ג. והביאור בזה – בפשטות:

פירוש עשה לך (בפשטו של מקרא) הוא – עשה אתה¹³ (וכדברי האברבנאל: „עשה לך, כלומר שנח בעצמו יעשה התיבה ולא יצוה לעשותה לאחרים”) – היינו שהצייווי הי’ שנח יבנה את התיבה בעצמו¹⁴;

שם „תיבה זו למה” ולא כבאגדת בראשית ותנחומא שם „מה אתה עושה”.

(12) וכן משמע במדרש לקח טוב שם „כי מאה ועשרים שנה הי’ משתדל בה”.

(13) ובפרט שכאן אין לפרש: אתה משתמש בה ולא אחר (ראה רש”י בהעלותך י, ב) – אבל ראה לקמן בפנים ס”ה.

(14) משא”כ במעשה המשכן – שלא נאמר „לך” וקדמה להצייווי „וכן תעשו” (תרומה כה, ט) ולאח”ז מפורש: כל חכם לב גוי ועשו את כל אשר צויתך (תשא לא, ו). וראה לקו”ש ח”א ע’ 164 ואילך.

ב. הביאור בזה בפשטות הוא, לכאורה, כמו שפירש רש”י עצמו (ועד”ז במדרש¹⁰), שהטעם לזה שצוה הקב”ה על נח לבנות תיבה – אף ש„הרבה ריוח והצלה לפניו ולמה הטריחו בבנין זה” – הי’ „כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה ק”כ שנה ושואלין אותו מה זאת לך והוא אומר להם עתיד הקב”ה להביא מבול לעולם אולי ישובו”.

נמצא, שבנין התיבה ופעולות נח לעורר את אנשי דורו לתשובה אינם שני ענינים נפרדים, אלא היינו הך: עצם פעולת הבני’ של התיבה היתה אמצעי לעוררם לתשובה.

ומאחר שזה הי’ טעם הצייווי „עשה לך תיבת גו’”, מובן, שהתמהמהות נח בבנין התיבה אינה הנהגה של היפך הזריוות בקיום הצייווי, אלא זהו דוקא האופן האמיתי של קיום הצייווי (כיון שמטרת עשיית התיבה היא „כדי שיראוהו כו’ אולי ישובו”).

אבל עדיין אין זה מחזור: כדי לעורר באנשי דורו את השאלה והתמי „מה זאת לך” לא הי’ עליו להאריך במעשה הבני’ – שהרי גם תיבה בנוי היתה מעוררת אצלם את השאלה „מה זאת לך”¹¹ – וא”כ הדרא קושיין

וגדילתן וקציצתן*. ובפדר”א פ”ג: רבי תנחומא אומר חמשים ושתים שנה עשה נח בתיבה (וראה ר”ל שם). וראה סדר הדורות אלף תרנב.

(10) בארוכה יותר – אגדת בראשית פ”א, ב. תנחומא (באבער) בראשית לו. וראה פדר”א ומדרש לקח טוב שם.

(11) כן משמע קצת בסנהדרין (שם) שאיתא

(* וראה אגדת בראשית שבהגדה הבאה.

נח אין גדר שליחות²⁰ (באופן הנ"ל, ששלוחו יהי "כמותו")].

וממילא אין כל חידוש בדבר, שאף שנח קיים את ציווי ה' לבנות תיבה בזריות גדולה, אעפ"כ ארך הדבר משך זמן של ק"כ שנה; אדרבה: כיון שעשה הכל בעצמו, הרי זהו פלא גדול שעבודת הבני' הגדולה הזו ארכה לו ק"כ שנה ותו לא!

ד. בדברי הרוגזובי¹⁵ מצינו בנדון דידן ב' סברות – אם בעשיית התיבה היתה המצוה פגולת הבנין, או "המצוה הוה המציאות לא הבנין" (שתהי' תיבה (בנוי)).

וי"ל שהדבר תלוי בטעם הציווי לעשות את התיבה:

אם מטרת התיבה היתה רק ההצלה ממי המבול, הרי בפעולת הבנין של התיבה לעצמה אין כל תוכן, וכל הענין הוא מציאות התיבה;

אבל אם נאמר, שההתעסקות בבנין התיבה היתה מתוך כוונה "כדי שיראוהו וכו' ושואלין וכו' אולי ישובו", אזי הבנין עצמו הוא מצוה (להיותו מביא לתשובה²¹).

עפ"ז אפשר לבאר, שזוהי כוונת רש"י בפירושו ("הרבה ריוח והצלה לפניו) ולמה הטריחו בבנין זה כדי שיראוהו וכו'": באריכות לשונו, ולמה הטריחו בבנין זה" בא רש"י לבאר,

(20) כ"ה בצפ"נ לסנהדרין שם. ועה"ת כאן "אם זה גדר שליחות גבי בנין". אבל ראה לקמן סעיף ד' ובהערה 38, 39.

(21) אף שגם התיבה עצמה י"ל שמעוררת תמי' ובמילא מעורר אותם לתשובה (כדלעיל סעיף ב') – ראה לקמן הערה 24.

ויותר על כן, לפי ביאור הגאון הרוגזובי¹⁵ (ע"ד ההלכה), שבכל מקום שהציווי הוא בלשון "עשה" המצוה היא בפגולת העשיר' גופא (ועד"ז בעבירה, שבכל מקום שהציווי על האיסור אמור בלשון עשי' עוברים על האיסור ע"י עשי' בפועל ממש, אבל על מה שנעשה בדרך גרם אין חיוב).

ועד"ז בנדון דידן בעשיית התיבה¹⁶: כיון שבציווי על עשיית התיבה נאמר "עשה לך", שהמצוה היא העשי' גופא, ממילא הוכרח נח לעשות בעצמו את כל עבודת¹⁷ בנין¹⁸ התיבה

[וע"ד ההלכה לא ה' יכול לעשות זאת ע"י שליח – דאפילו אם נאמר שאף ציוויים האמורים בלשון "עשה" אפשר לקיימם ע"י שליח (ופעולת השליח נחשבת ממש כפעולת המשלח)¹⁹, הנה נח לא ה' יכול למנות שליח לבנין התיבה, לפי שאצל בן-

15) צפ"נ עה"ת עה"פ. וש"נ.

16) עיי"ש בצפ"נ שמספקא לי' בנדו"ד (ע"פ פרש"י סוכה נב, ב). ובצפ"נ לסנה' שם (הובא בצפ"נ עה"ת שם) מכריע שבנדו"ד אינו כן. וראה לקמן סעיף ד, ו.

17) משא"כ בלשון האברבנאל אינו מוכרח שס"ל שנח בעצמו ה' מוכרח לבנות הכל בעצמו, אלא בעיקר שלא יצוה לעשותה לאחרים והוא בעצמו לא יעשה כלום.

18) להעיר מלקו"ש ח"א ע' 183 בנוגע לבנין המשכן. ולהעיר מצפ"נ לסנהדרין שם "והארכתי בזה גבי מקדש כו'", ובמהד"ת (ג, ב. הובא בצפ"נ עה"ת כאן) מחלק בין משכן ומקדש דבמשכן דוקא המצוה הוא העשי', הבנין כו'. ואכ"מ.

19) ולהעיר מהסברת גדרי השליחות אם הוה כעושה בעצמו ממש – ראה שו"ע אדה"ז אור"ח סרס"ג קו"א ח. לקח טוב (להר"י ענגל) בתחילתו. ובכ"מ. וראה בהנסמן במפענצ"פ פ"ב ס"א יב. ואכ"מ.

להעלות על הדעת שאדם אחד יוכל לבנות תיבה כזו: שלש מאות אמה וגו'. ולכאורה קשה לומר, כנ"ל, שזהו מצד הלשון "עשה לך" – שכן לשון זו (וכיוצא בה) מצינו בכמה מקומות, ופירושה במקומות אלו (ע"פ פשוטו של מקרא) "לך, בשבילך"²⁵, "לך, משלך"²⁶,

ויש לומר, שההכרח של רש"י הוא מסדר והמשך הענינים בכתובים²⁷: הציווי על עשיית התיבה נאמר בכתוב מיד לאחר סיפור הפעולה ובנוגע לדור המבול "קץ כל בשר בא לפני גו' והנני משחיתם את הארץ"²⁸ – וקודם הפסוק "ואני הנני מביא את המבול מים גו"²⁹, שבו מפרט הכתוב את אופן ההשחתה³⁰ – ומזה למד רש"י שהציווי "עשה לך תיבת גו'" אינו (רק) בשביל מציאות התיבה, הנפעל, שתהי' לו תיבה להנצל מן המבול מים, אלא שהפעולה, עצם מעשה הבניי, היא (גם) מצוה וענין בפני עצמו, התראה לדור המבול.

ו. כבר נתבאר כמה פעמים, שדרך פירוש רש"י על התורה אינה ממש כדרך פירושו על הש"ס. דאף שבשניהם ענינו לפרש ע"פ פשוטו³¹, אבל אינו דומה, "פשוטו" של הש"ס – לימוד ע"ד ההלכה כו', ל"פשוטו" של מקרא – לימוד פשט הכתובים, והם

שהקושיא אינה רק מדוע בחר הקב"ה אופן הצלה זה דוקא ולא אופן אחר של "ריוח והצלה"

– מפני שבדרך הפשט אין זו קושיא (גדולה): בדרך הטבע תיבה היא האמצעי להנצל ממבול מים [וזהו גם הטעם שלא הביא רש"י את לשון המדרש²², וכי לא הי' יכול הקב"ה להציל את נח באמונתו ובדבורו או להעלותו לשמים] –

אלא בעיקר "ולמה הטריוויו בננין זה": מדוע הי' על נח עצמו לטרוח בבנין התיבה²³; היינו, מהי הכוונה בזה שהבנין גופא הוא מצוה, שמטעם זה הי' על נח להתעסק בזה בעצמו?

ועל זה תירץ רש"י "כדי שיראוהו כו'" – שהטרחו בבנין היא על מנת לעורר לתשובה, וממילא מובן מדוע המצוה היא בעצם בנין התיבה²⁴.

ה. אבל עדיין צריך להבין: הלא רש"י בפירושו על התורה מפרש פשוטו של מקרא – ומהו ההכרח ע"ד הפשט אשר "עשה לך תיבת גו'" פירושו, הטריוויו כו", שנח צריך לבנות את התיבה בעצמו? ובפרט שקשה

(22) אגדת בראשית שם. וראה תנחומא באבער שם.

(23) להעיר מפרש"י בראשית ה, לב.

(24) כי מכיון שהציווי על בנין התיבה הוא [לא בשביל הצלה – שהרי "הרבה ריוח והצלה לפניו" – אלא] חובת גברא (על נח) לעוררם לתשובה, הרי מובן, שכ"ז שצ"ל הפעולה לעוררם כו' צ"ל פעולתו של נח בבנין התיבה; משא"כ ההתעוררות כו' ע"י תיבה בנוי' (כנ"ל ס"ב) – הרי (נוסף לזה שי"ל שאינו דומה להתמ"י שמתעוררת ע"י אריכות פגולת הבנין, הנה) אין בזה פעולה התמידית של נח הגורמת להתעוררות כו'.

(25) ראה רד"ק עה"פ.

(26) ראה פרש"י בהעלותך שם. סוכה ט, סע"א. כז, ב. ובכ"מ.

(27) להעיר ממשכיל לדוד לפרש"י עה"פ.

(28) ו, יג.

(29) שם, יז.

(30) ורק רש"י מפרשו לפני' (בראשית ו, ז).

(31) ראה יד מלאכי כללי רש"י וכו' בתחלתו, וש"נ.

רש"י כפי שעולה מצד שיטת הגמרא (ההלכה) – ובש"ס³⁶ (א) איתא רק „שהי' נח הצדיק מוכיח בהם ואומר להם עשו תשובה כו'“, מבלי לקשר ענין זה (ההוכחה וההתעוררות לתשובה) לבנין התיבה; ואפילו מהמשך הגמרא (אמרו לו זקן תיבה זו למה אמר להם הקב"ה כו') משמע שהשאלה היתה אודות תיבה זו, מציאות התיבה³⁷. (ב) אין מוזכר בגמרא שעשיית התיבה נמשכה ק"כ שנה.

ומזה הוכחת רש"י, שלשיטת הש"ס בנין התיבה הי' רק לשם הצלה, והפעולות לעורר את אנשי דור המבול לתשובה הן ענין בפני עצמו (שאינו קשור לעשיית התיבה); והיינו, שהמצוה היא מציאות התיבה, הנפעל, וממילא לא הי' חיוב שנה יבנה את התיבה בעצמו, והי' ביכלתו לבנותה יחד עם אחרים (שם וכיוצא בו).

ז. עוד יש לומר: גם רש"י בפירושו על הש"ס סובר שהמצוה היא בנין

לומר לכאורה שהי' ע"י שם שהרי גם יפת בנו הגדול לא הי' בן מאה לפני המבול (פרש"י בראשית ה, לב) – אבל אינו מתיישב בל' רש"י סוכה שם: „וקראו חרש ע"ש בנין התיבה שבנה עם אביו.

36) סנהדרין קח, סע"א ואילך.

37) ויתירה מזו: מהמשך הגמרא שם (בעמוד ב') „שהי' נח הצדיק מוכיח אותם כו' והיו מבזין אותו אמרו לו“ – משמע, שתוכחה שלו היתה ענין בפ"ע ולפני שהיו אומרים לו „תיבה זו למה“.

ושתים שנה עשה נח בתיבה (ועד"ז בסדר הזוורות שם) – כי הפעולות לפנ"ז כריתת הארזים כו' עשה ביחד עם בנו שם.

שני אופני לימוד שונים. ולכן אין להקשות סתירה מפירוש רש"י על התורה לפירושו על הש"ס.

והדבר מודגש גם בענינו: במס' סוכה³² כתב רש"י, שאף שם נשתתף עם נח בבנין התיבה, ומדייק הרוגצובי³³ שמפירוש רש"י זה מוכרח „דהמצוה הוה המציאות לא הבנין“ – היפך העולה מפירושו דרש"י על התורה (כנ"ל ס"ד).

והביאור בזה: לפי פשוטו של מקרא אין כל רמז בלשון הכתובים ששם סייע ביד נח; אדרבה: מזה שהכתוב מסיים³⁵, „ויעש נח ככל אשר צוה אותו אלקים כן עשה“ משמע, ע"פ שיטת רש"י בפירושו על התורה, שנה עצמו בנה את התיבה.

והדברים עולים בקנה אחד גם עם משמעות המשך הכתובים על אתר: מהקדמת הציווי „עשה לך תיבת גו'“ מוכח שהמצוה היא הפעולה, כנ"ל ס"ה [ולכן מצינו גם במדרשי התורה³⁴ שההתעסקות בבנין התיבה היתה כדי לעורר לתשובה (וממילא – שעצם הבנין הוא המצוה)].

משא"כ בפירושו על הש"ס³⁵ נקט

32) נב, ב ד"ה וכהן צדק, הובא בצפצ"נ עה"ת ולסנהדרין שם.

33) צפצ"נ לסנהדרין שם.

34) אגדת בראשית ותנחומא הנ"ל.

35) לכאורה י"ל עוד, שהציווי „עשה לך תיבת גו'“ הוא רק על עצם בנין התיבה, משא"כ ההכנות להבני' – נטיעת ארזים השקתן קציצתן ועשיית הקרשים כו' – הי' אפשר שיעשה גם ע"י אחר (שם) * [אלא שבנוגע לנטיעת הארזים כו' אא"פ

* עפ"ז אולי יש ליישב (ראה רד"ל שם) מה שאיתא בפדר"א שם בשם ר' תנחומא חמשים

בעצמו, כי עצם בנין התיבה הוא המצוה.

ויובן בהקדים, שבדומה ללשון הנ"ל (בנוגע לתיבה) מצינו גם בנוגע לסוכה

[ושני ענינים אלו יש שייכות ביניהם, כמבואר בחסידות⁴¹, שהסוכה היא בדוגמת תיבת נח, לפי ששניהם ענינם הוא שלום⁴²; בתיבת נח היו כל מיני החיות יחד ואעפ"כ שרר שם מצב של שלום, מעין המצב ד"לא ירעו ולא ישחיתו"⁴³; ועד"ז סוכה ענינה שלום – ופרוש עלינו סוכת שלומך, עד שאמרו חז"ל⁴⁴ „כל ישראל ראויים לישיב בסוכה אחת”]

— חג הסוכות תנשנה לך⁴⁵.

והנה הענינים הנ"ל שבתיבה
 (א) שעצם בנין התיבה הוא מצוה,
 (ב) שצריך להיות „עשה לך משלך”,
 (ג) ושהתיבה, הנפעל, היתה לצורך
 הצלה] — מצינו דוגמתם גם בענין
 הסוכה:

(א) עצם עשיית סוכה היא מצוה⁴⁶,

(41) ד"ה כי פדה לאדה"ז (סה"מ אתהלך לאזניא ע' נו, ועם הגהות – באוה"ת פרשתנו תרסט, א ואלך) – „ששניהן בבחי' בינה כנו' בזהר". המשך וככה תרל"ז פצה, נודע כי סוכה ותיבת נח ענינם אחד הוא.

(42) וראה ד"ה בסוכות תשבו תשל"ו פ"ד (נדפס בספר המאמרים – מלוקט ח"א ע' קעז).

(43) ישעי' יא, ט.

(44) סוכה כז, ב.

(45) ראה טז, יג.

(46) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתרמ"א ס"א (ט"ז שם) „שעשייתה אינה גמור המצוה שעיניך המצוה כו". רמ"א ושו"ע אדה"ז שם סתרכ"ה „מצוה לתקן הסוכה כו' מצוה הבאה לידו כו".

התיבה (ולא רק מציאות התיבה) – אלא שהוא נוקט (כדעת הפוסקים³⁸) שבן נח יכול להעשות שליח עבור בן נח כמותו³⁹, ולכן יכולה השתתפות שם בבנין התיבה להיחשב ממש כאילו נח עצמו בנה את התיבה, מפני ששם עשה זאת בשליחותו של נח.

משא"כ בפירושו על התורה, נוקט רש"י לפי פשוטו של מקרא, שבשעה שישנו ציווי על אדם לעשות פעולה אינו יכול לקיים ציווי זה על ידי שליח (כמו שנתבאר במקום אחר⁴⁰). וממילא מובן שנח עצמו הי' מוכרח לבנות את התיבה.

ח. כבר נתבאר פעמים רבות שכל הפירושים לפסוק אחד יש להם שייכות זה לזה. ועד"ז בנדון דידן: בנוגע ל„עשה לך" מבאר הרוגצובי⁴⁵ „לך – משלך", היינו שנח הי' צריך לבנות את התיבה מנכסיו שלו. וצריך לומר, שפירוש זה ב„עשה לך" קשור עם הפירוש הנ"ל – שהי' עליו לבנות

(38) שו"ת משאת בנימין סז"ז. ש"ך חר"מ סרמ"ג סק"ה. ארעא דרבנן אות א' ס"ה. וראה מחנ"א הל' שלוחין סי"ד דאף שבירושלמי דמאי ותרומות משמע דאין עכו"ם יכול להיות שליח לחבירו וכו' (כמו שהקשה המג"א (או"ח סתמ"ח סק"ד) ומל"מ (רפ"ב מהל' שלוחין), הנה מבבלי ע"ז (נג, ב) משמע דיש שליחות (אבל ראה ברכ"י אה"ע ס"ה סקט"ז. לקו"ש ח"א ע' 147 הערה 56). וראה ברכ"י שם פתחי תשובה שם סק"ג – דכן הוא דעת כמה פוסקים.

(39) וראה עפרא דארעא שם דגם לדעת החולקים (מג"א שם. ב"ש אה"ע שם סקי"ט. ועוד. וכ"ה דעת אדה"ז או"ח סתמ"ח ס"י"א. וראה ברכ"י ופתחי תשובה שם. שד"ח כללים מערכת א' כלל מ') – י"ל דקודם מ"ת דהכל בגדר ב"נ כולם שוים דיש שליחות מאדם לחברו. (40) לקו"ש ח"ט ע' 39 הערה 28.

עד שלפי הירושלמי⁴⁷ יש לברך על עשיית סוכה – „לנשות סוכה”.

על עשיית סוכה – „לנשות סוכה”.
(ב) על הסוכה להיות „לך”⁴⁸ משלך⁴⁹.
(ג) המכוון של הישיבה בסוכה הוא „למען”⁵⁰ ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים⁵¹, הם היו ענני כבודו שהקיפם בהם לצל לבל יכה בהם שרב ושמש ודוגמא לזה צונו לעשות סוכות העשויות לצל”⁵².

ט. וי”ל שהדבר קשור לכללות ענין עבודת נח בקשר למבול, ובהקדים ביאור הזהר⁵⁷ בחילוק ההנהגה בין נח ובין הצדיקים שלאחריו, שנח לא התפלל על דורו, „לא בעא רחמין על עלמא”, ולכן נקראים⁵⁸ מי המבול „מי נח”, „דבי” הוו תליין, דלא בעי רחמי על עלמא”;

אעפ”כ מצינו חילוק ביניהם:
(א) בתיבה הי’ על נח דוקא לבנות את התיבה בעצמו, משא”כ בסוכה, דאף שהיא מצוה, אפשר לעשותה גם ע”י אחר⁵³ הבונה אותה עבורו⁵⁴. (ב) התיבה מוכרחת להיות „לך משלך” – וכשמה: תיבת נח, משא”כ בסוכה הרי „אדם . . יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו

משא”כ הצדיקים שלאחריו מסרו את נפשם עבור בני דורם – כמו שמצינו במשה רבינו שאמר⁵⁹, „ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת”.

דלכאורה יש להקשות: הרי אמרו חז”ל, כנ”ל⁶⁰, שנח הוכיח את בני דורו ועוררם לתשובה. הרי שמצב בני דורו נגע לו – וא”כ מדוע לא התפלל עליהם ולא עורר עליהם רחמים?

והביאור בזה: תוכחתו של נח בעיקרה לא היתה מצד מסירות הנפש שלו עבור אנשי דור המבול, אלא כדי לקיים את ציווי ה’.

וראה פרש”י מכות ת, א ד”ה השתא. רמב”ם הל’ ברכות פ”א ה”ח. ועוד.

(47) ברכות פ”ט ה”ג. וראה לקו”ש ח”י ע’ 188 הערה 56, דגם להבבלי הוי מצוה ולא פליג רק בנוגע לברכה.

(48) לא רק לדעת ר”א (סוכה כז, ב) אלא גם להלכה (דעת חכמים שם) – שו”ע אדה”ז סתרל”ז ס”ג. ובארוכה – לקו”ש ח”ט ע’ 348 ואילך.

(49) להעיר מכלי יקר פרשתנו ו, כא.

(50) שו”ע אדה”ז סתרכ”ה מטוש”ע שם.

(51) אמור כג, מג.

(52) ועי’ בב”ח (וכן משמע בשו”ע אדה”ז) שם שכוונה זו (וכן בציצית ותפלין) היא חלק מקיום המצוה ולא ככוונת שאר המצוות.

(53) להעיר מהעמק שאלה לשאלות סקס”ט אות א’.

(54) להעיר משו”ע אדה”ז שם (סתרמ”א) „ואם עושה אותה לאחרים הי’ ראוי שבעל הסוכה ישיב בה בחג יברך שהחינו בשעת עשייתה כו”.

ולכן מבואר בחסידות⁶¹, שנח „לא נתן עצמו על זה אשר תוכחתו והתראותיו יפעלו עליהם לעוררם

(55) סוכה שם.

(56) שו”ע אדה”ז שם (סי’ תרלז). וראה

לקו”ש שם.

(57) ח”א סז, ב ואילך. רנד, ב. ח”ג יד, ב ואילך.

(58) הפטורת פרשתנו – ישע”י נד, ט. וראה תו”א ר”פ נח. אוה”ת שם סא, א ואילך. תרכב, א ואילך.

(59) תשא לב, לב.

(60) סנהדרין שם. ומדרשים ופרש”י הנ”ל.

וגם בוהר שם ח”א סח, א.

(61) סה”מ ה”ש”ת ע’ 29.

משא"כ לאחר מתן תורה, כאשר בני ישראל נעשו מציאות של ציבור אחד⁶², ובפרט לאחר שנכנסו לארץ שאז נתחייבו בערכות⁶³ ונעשו „מציאות אחת נצחיית“⁶⁴ באופן שלכל אחד מישראל נוגעת מציאות זולתו –

ובפרט במצוות שבהן ענין האחדות הוא בגלוי – כמצות סוכה, אשר ענינה הוא שלום (כנ"ל ס"ח) – יכול גם מעשה המצוה של יהודי אחר להיחשב כאילו הוא עצמו עשאה; וכן סוכת חבירו היא בגדר של „שלו ממש“ והוא יוצא בה ידי חובתו מפני שהם „כגוף אחד“⁶⁵.

(מושיחת אדר"ח מר חשון תשל"ו)

62 שהרי אז יצאו מכלל ב"נ כו'. וראה נזיר סא, ריש ע"ב. צפע"נ מהד"ת יג, ב. עה"ת פרשתנו ע' מ. וראה בגליון המו"נ בצפע"נ דברים (ע' תז), „ואח"כ בשעת מ"ת חזרו ונעשו מהפרטים כלל אחד“. וראה צפע"נ מהד"ת צ, ב. 63 ראה סנהדרין מג, ב. ובפרש"י שם. פרש"י נצבים כט, כח.

64 שו"ת צפע"נ (ווארשא) סקמ"ג אות ב. מהד"ת שם.

65 ראה לקו"ש חי"ט שם, וש"נ.

לתשובה, מפני שכוונת תוכחתו היתה בעיקר לקיים את ציווי ה' שנצטווה הוא,

ומפני זה „לא בעא (במסירות נפש כמשה) רחמין על עלמא“.

משא"כ משה רבינו, שמצב בני ישראל הי' נוגע לו, ועד כדי כך, כאילו מדובר הי' בו עצמו – מסר נפשו בעבורם, התפלל ועורר רחמים עד לאמירת „ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת“^{61*}.

יו"ד. וזהו גם החילוק בין תיבת נח לסוכות (שקיבל משה מסיני ומסרה כו'):

הענין הנ"ל, שנח לא ביקש רחמים על בני דורו, בא לידי ביטוי בבנין התיבה: ענין ההצלה (כפשוטו, ממי המבול) – בנין התיבה – הי' (כמדת הקיבול של התיבה) רק לנח ובני משפחתו, ולא לבני דורו, ומהאי טעמא גופא הנה גם הבנין כפשוטו הי' רק על ידו, ומנכסיו – „לך משלך“.

61* בהנ"ל – ראה גם לקמן ע' 89 ואילך.

